

ROK MAGICKÉHO MYSLENIA

Preklad
Jana
Juráňová

Joan Didion

Copyright © 2005 by Joan Didion
Dunne 2001 Revocable Trust
Title of the original edition:
JOAN DIDION – THE YEAR OF
MAGICAL THINKING

Slovak translation © Jana Juráňová
Cover photography © Stephan Louis

Vydalo vydavateľstvo BRAK v roku 2023
vydavatelstvo@brak.sk
www.brak.sk

ISBN 978-80-8286-021-7

ROK MAGICKÉHO
MYSLENIA

Joan Didion

Život sa rýchlo zmení.

Niekedy v okamihu.

Sadneš si k večeri a život, aký sme žili, je preč.

Súvisí to so sebaľútosťou.

Tieto slová som si zapísala bezprostredne potom, ako sa to stalo. Wordovský súbor v programe Microsoft v mojom počítači („sledovať zmeny“) zaznamenal dátum a čas: 20. mája 2004 o 23.11, ale len preto, že vtedy som súbor otvorila a podvedome stlačila „uložiť“ skôr, než som ho zavrela. V máji som v dokumente neurobila žiadne zmeny. Nezmenila som nič, odkedy som v januári 2004, deň alebo dva, možno tri potom, ako sa to stalo, napísala nasledovné slová.

Dost' dlhý čas som nenapísala nič ďalšie.

Život sa rýchlo zmení.

Niekedy v okamihu.

Obyčajný okamih.

Aby som si dokázala zapamätať tie najšokujúcejšie veci, v istom momente som zvažovala, že pridám slová „obyčajný okamih“. Hneď mi ale bolo jasné, že slovo „obyčajný“ nie je nutné, lebo ten okamih si zapamätám navždy. Nikdy mi nezíde z mysle. Práve obyčajnosť všetkého, čo predchádzalo onej udalosti, mi znemožňovala uveriť, že sa to skutočne stalo, znemožňovala mi to pochopiť, obsiahnuť. Dnes už viem, že to nie je nič nezvyčajné. Veď keď sme konfrontovaní s náhlym nešťastím, zameriavame sa na všednosť okolností, za ktorých sa nepredstaviteľná udalosť stala, či už na jasnú modrú oblohu, z ktorej sa zrútilo lietadlo, alebo na rutinné záležitosti, ktoré skončili tým, že dotýčný zostal ležať na ceste a kdesi obďaleč skončilo auto v plameňoch. Zvraty, keď sa

deti hrajú ako zvyčajne a zrazu sa z brečtanu vynorí štrkáč. „Bol na ceste z práce. Spokojný, darilo sa mu, bol zdravý, a zrazu je mŕtvy,“ prečítala som si v správe zdravotnej sestry z psychiatrie, ktorej manžel zomrel pri nehode na diaľnici. V roku 1966 som robila rozhovory s viacerými ľuďmi, ktorí boli na Honolulu práve 7. decembra 1941 ráno. Všetci bez rozdielu začali opis udalostí súvisiacich s Pearl Harborom tým, že mi porozprávali, aké „obyčajné nedeľné ráno“ to bolo. „Bol to taký bežný krásny septembrový deň,“ hovoria ľudia dodnes, keď sa ich niekto spýta na to dopoludnie v New Yorku, keď lietadlá American Airlines 11 a United Airlines 175 vleteli do veží Svetového obchodného centra. Ešte aj správa Komisie o 11. septembri sa začína neodbytnou varovnou vetou, ktorá však vyjadruje totálny úžas:

„Utorok 11. septembra 2001 na východe Spojených štátov pozvoľna svitalo, obloha bola jasná.“

„A zrazu – je mŕtvy.“ *Uprostred života sme v smrti*, odrieka sa na pohreboch v episkopálnej cirkvi. Neskôr som si uvedomila, že podrobnosti som zjavne porozprávala všetkým, ktorí sa v tých prvých týždňoch vyskytli u mňa doma, priateľom, príbuzným, čo mi nosili jedlo a pripravovali nápoje, kládli taniere na stôl v jedálni, všetkým, ktorí tie taniere potom zbierali a do mrazničky ukladali zvyšky, spúšťali umývačku riadu a napíňali náš (stále ešte nedokážem ani v mysli povedať môj) inak prázdny byt, aj keď som už odišla do spálne (našej spálne, kde je na pohovke stále rozprestretý froté župan veľkosti XL kúpený v sedemdesiatych rokoch v obchodnom dome Richard Carroll v Beverly Hills) a zavrela som za sebou dvere. Z prvých dní a týždňov si najjasnejšie pamätám chvíle, keď ma náhle premohlo vyčerpanie. Vôbec si nespomínam, že by som komukoľvek rozprávala všetky tie podrobnosti, ale muselo to tak byť, lebo všetci ich poznali. V istej chvíli som zvažovala možnosť, že si detaily celého príbehu odovzdávali medzi sebou, ale okamžite som to zavrhla: rozprávanie bolo v každom ohľade prí veľmi presné na to, aby medzi nimi kolovalo. Pochádzalo odo mňa.

Další dôvod, prečo som si bola istá, že príbeh prevzali odo mňa, bol, že žiadna verzia, ktorú som si neskôr vypočula, nezahŕňala podrobnosti, ktoré som vtedy ešte nemala spracované, napríklad krv na dlážke v obývačke. Zostala tam, kým na druhý deň neprišiel José a nezotrel ju.

José. Bol súčasťou našej domácnosti. Neskôr v ten deň, čiže 31. decembra, mal odletieť do Las Vegas, ale zostal. Ráno utieral krv a plakal. Keď som mu prvý raz povedala, čo sa stalo, nerozumel mi. Evidentne som nebola najpovolanejšou rozprávačkou danej udalosti, vyjadrovala som sa veľmi elipticky a niečo v tóne môjho hlasu znemožňovalo poslucháčom či poslucháčkam pochopiť to najdôležitejšie (podobne to dopadlo, keď som mala celú vec oznámiť Quintane, nedokázala som jej to odovzdať zrozumiteľne), ale keď José zbadal krv, pochopil.

Pozbierala som zabudnuté injekčné striekačky a elektródy z EKG skôr, než v to ráno prišiel, ale krv som odstrániť nevládala.

Aby som to zarámcovala.

Teraz, keď začínam písať tento text, je popoludnie 4. októbra 2004.

Pred deviatimi mesiacmi a piatimi dňami môj manžel John Gregory Dunne, ako sa zdá (presnejšie povedané naozaj), približne o deviatej hodine večer 30. decembra 2003 pri stole v obývačke nášho newyorského bytu, kde sme si práve sadli k večeri, náhle dostal masívny infarkt, v dôsledku ktorého zomrel. Naše jediné dieťa Quintana bola predchádzajúcich päť dní a nocí v bezvedomí na jednotke intenzívnej starostlivosti v newyorskej nemocnici s názvom Beth Israel Singer Division, v tom čase ešte pod názvom Nemocnica na East End Avenue (zatvorili ju v auguste 2004), známejšia pod názvom Beth Israel North alebo Nemocnica starých lekárov, kde to, čo vyzeralo ako decembrová chrípka, dosť silná, aby ju ráno na Vianoce odviezla pohotovosť, prepuklo do zápalu pľúc a septického šoku. Toto je pokus pochopiť obdobie, ktoré

nasledovalo, týždne a potom už mesiace, obdobie, ktoré poprelo všetky moje utkvelé predstavy o smrti, chorobe, o vyhliadkach na čokoľvek, o šťastí, priaznivých zhodách okolností, o smole, manželstve, deťoch, pamäti, žiali, o spôsoboch, akými sa ľudia vyrovnávajú či nevyrovnávajú s faktom, že život končí, o povrchnosti zdravého rozumu, o živote ako takom. Vždy som bola spisovateľkou. Už v detstve, oveľa skôr, než som začala písať a publikovať, som si vyvinula cit pre to, že zmysel povedaného sídli v rytme slov, viet a odsekov, v technike zadržovania čohosi, o čom som si myslela, resp. bola som presvedčená, že sa nachádza za vylešteným a čoraz nepreniknuteľnejším povrchom. Spôsob môjho písania súvisí s tým, kto som, kým som sa stala, lenže v tomto prípade by som si želala namiesto slov a ich rytmu disponovať strižňou vybavenou digitálnym editovacím programom Avid, aby som dotykom na klávese mohla zrušiť časový sled, simultánne vám predviesť všetky rámcovania mojej pamäti, ktoré sa mi práve vybavujú, a nechať vás vybrať si výjavy z mojich spomienok, marginálne odlišné výrazy, alternatívne chápanie tých istých riadkov. Toto je prípad, keď viac než slová potrebujem nájsť ich zmysel. Keď potrebujem niečo, nech je to čokoľvek, o čom som presvedčená, že je priepustné, aj keď len v mojom prípade.

30. decembra 2003, utorok.

Boli sme pozrieť Quintanu, ležala na šiestom poschodí na oddelení JIS v nemocnici Beth Israel North.

Vrátili sme sa domov.

Riešili sme, či zjédeme na večeru von alebo sa najeme doma.

Ponúkla som sa, že rozložím oheň a najeme sa u nás.

Urobila som oheň, začala som pripravovať večeru a spýtala som sa Johna, či si dá niečo na pitie.

Doniesla som mu do obývačky škótsku, sedel v kresle, čítal pri ohni, kde zvyčajne sedával.

Bol zahĺbený do knihy od Davida Fromkina *Posledné leto v Európe: Kto začal Veľkú vojnu v roku 1914?*¹ Bol to obťah, zviazaná korektúra.

Dokončila som večeru, prestrela na stôl v obývačke, jedávali sme tam, keď sme boli doma sami, aby sme dovideli na oheň. Uvedomujem si, že oheň je pre mňa dôležitý, pretože požiare sa nikdy nedali brať na ľahkú váhu. Vyrástla som v Kalifornii, žili sme tam s Johnom dvadsaťštyri rokov a všetky domy, kde sme bývali, sme vykurovali jednoducho tak, že sme rozložili oheň. Aj počas letných večerov sme sa zohrievali pri ohni, lebo sadala hmla. Ohne oznamovali, že sme doma, vždy sme nimi vyznačili kruh, v ktorom sme sa v noci cítili v bezpečí. Zažala som sviečky. Kým si John sadol k stolu, požiadal ma o ďalší drink. Doniesla som mu ho a usadili sme sa. Sústredila som sa na miešanie šalátu.

John niečo rozprával a potom zrazu nastalo ticho.

V istej chvíli, niekoľko sekúnd alebo minút než prestal rozprávať, sa spýtal, či som mu druhý drink namixovala z jednosladovej

1 *Europe's Last Summer: Who Started the Great War in 1914?*

škótskej. Odpovedala som, že nie, naliala som mu z tej istej ako predtým. „V poriadku,“ odvetil a pokračoval, „neviem prečo, ale myslím si, že rôzne druhy whisky by sa nemali miešať.“ Zopár sekúnd alebo minútu rozprával, prečo prvá svetová vojna bola kľúčovou udalosťou, z ktorej sa odvinulo celé dvadsiate storočie.

Strácala som sa v tom, nechápala som, čo preberáme, či škótsku alebo prvú svetovú, a vtedy zrazu zmíkol.

Pamätám si len, že som zdvihla zrak. Ľavú ruku mal zdvihnutú vo vzduchu, ale bol zvalený nabok a nehýbal sa. Najprv som si pomyslela, že je to nevydarený pokus o vtip, aby dal najavo, že tento náročný deň spolu zvládneme.

Spomínam si, že som mu povedala: *Nerob to.*

Keď neodpovedal, najprv som si pomyslela, že už začal jesť a zabehlo mu. Pokúšala som sa ho odtiahnuť od operadla stoličky natoľko, aby som mohla použiť Heimlichov hmat. Ostal mi v pamäti pocit jeho váhy, keď padal dopredu, najprv na stôl, potom na podlahu. V kuchyni som mala pri telefóne nalepenú kartu s číslami pohotovosti Newyorskej presbyteriánskej nemocnice. Nie preto, že by som s podobnou situáciou počítala, ale pre prípad, že by sanitku potreboval niekto v dome.

Nieko iný.

Vytočila som jedno z tých čísel. Dispečer sa ma spýtal, či dýcha. Odpovedala som: Jednoducho len prídte. Keď záchranári dorazili, pokúšala som sa im vysvetliť, čo sa stalo, ale skôr než som skončila, premenili obývačkový kút, kde John ležal, na oddelenie pohotovosti. Jeden z nich (boli traja, možno štyria, ani o hodinu som to nedokázala posúdiť) komunikoval s nemocnicou o elektrokardiograme, ktorý im tam už zrejme preposlali. Ďalší otváral prvú alebo druhú z mnohých ďalších injekčných striekačiek. (Epinefrín? Lidokaín? Prokainamid? Tie slová mi vplynuli do mysle, ale vôbec netuším odkiaľ.) Pamätám si, ako som im hovorila, že mu možno zabehlo. Vylúčili to šmahom ruky, dýchacie cesty mal priechodné. Myslím, že vzápätí použili defibrilátor, aby srdce znovu nabehlo.

Podarilo sa im niečo zachytiť, mohol to byť normálny tlkot srdca (aspoň som si to myslela, všetci sme mlčali, nastal prudký skok), potom sa to stratilo a vzápätí srdce znovu naskočilo.

Pamätám si, ako ktosi v telefóne povedal: „Fibrilácia.“

„Vé-fibrilácia,“ vysvetlil mi na druhý deň ráno Johnov kardiológ, keď zavola z Nantucketu. „Určite povedali V-fibrilácia. V ako ventrikulárna.“ Možno to tak povedali a možno nie. Fibrilácia pred-siení nemusí spôsobiť zástavu srdca okamžite alebo nevyhnutne. Ventrikulárna áno. Možno išlo o ventrikulárnu.

Snažila som sa vyloviť z pamäti, čo nasledovalo potom. Keďže v obývačke pracovala posádka sanitky, ďalším logickým krokom bol odvoz do nemocnice. Napadlo mi, že záchranári sa možno budú ponáhľať a ja nebudem pripravená. Nemala som poruke, čo bolo treba vziať so sebou. Hrozilo, že ich budem zdržovať a stratíme čas. Vzala som kabelku, zväzok kľúčov a správu Johnovho lekára, kde bola zhrnutá jeho anamnéza. Keď som sa vrátila do obývačky, záchranári sa dívali na monitor počítača umiestnený na dlážke. Nedovidela som naň, sledovala som len výrazy ich tvári. Spomínam si, že sa pozreli jeden na druhého. Keď padlo rozhodnutie, že treba ísť, všetko sa odohralo veľmi rýchlo. Nasledovala som ich k výťahu a spýtala sa, či môžem ísť s nimi. Povedali, že najprv vezmú dolu nosidlá s pacientom, ja môžem ísť v druhej sanitke. Jeden z nich so mnou počkal, kým sa výťah vrátil. Keď som s ním nastupovala do druhej sanitky, tá prvá s nosidlami práve odchádzala pred nášho domu. Newyorská presbyteriánska nemocnica, predtým Newyorská nemocnica je od nás vzdialená šesť blokov naprieč mestom. Na nijaký zvuk sirén si nespomínam. Vôbec si nepamätám, ako vyzerala premávka v uliciach. Keď sme dorazili na urgentný príjem, nosidlá s Johnom práve mizli v budove. Na príjazde nás už ktosi čakal. Ostatní mali na sebe ochranné chirurgické odevy, len ten dotyčný nie. „To je manželka?“ spýtala sa vodiča a vzápätí sa obrátil ku mne. „Som sociálny pracovník, som tu pre vás,“ povedal a vtedy mi to už zrejme definitívne došlo.

„Otvorila som dvere, stál za nimi muž oblečený do vojenskej zelenej a zrazu som to vedela. Okamžite mi to bolo jasné.“ Tieto slová vyslovila v dokumentárnom filme HBO matka devätnásťročného chlapca, ktorého v Kirkuku zabila bomba. V *New York Times* ich 12. novembra 2004 citoval Bob Herbert. „Ale pomyslela som si, že keď ho nevpustím dnu, nebude mi to môcť oznámiť. A to bude znamenať, že sa nič nestalo. Lenže on opakoval: ‚Pani, musím vojsť dnu.‘ A ja som mu stále opakovala: ‚Prepáčte, ale to nemôžete.‘“

Keď som to takmer jedenásť mesiacov od tej noci so sanitkou a sociálnym pracovníkom čítala pri raňajkách, uvedomila som si, že som zmýšľala rovnako.

Videla som, ako nosidlá vkladajú v jednotke intenzívnej starostlivosti do akejsi kóje, nejakí ľudia v chirurgických plášťoch posúvali nosidlá ďalej. Ktosi mi povedal, že mám počkať pri recepcii. Presunula som sa k nej. Bol tam pult a pri ňom rad ľudí čakajúcich na vstupné vybavovačky. Stáť v rade mi pripadalo ako konštruktívna činnosť. Keď človek čaká v rade, znamená to, že je ešte čo riešiť. V kabelke som mala kópie poisteneckých kartičiek, s touto nemocnicou som totiž zatiaľ nemala do činenia. Newyorská nemocnica bola cornellskou časťou nemocnice New York-Presbyterian, ja som mala skúsenosti s časťou Columbia, s tou Columbia-Presbyterian, ktorá sídli na 168. ulici a na Broadwayi vzdialenej prinajlepšom dvadsať minút, čo je v takomto prípade pre záchranku príďaleko, ale možno sa mi to podarí aj v tejto pre mňa neznámej nemocnici. Môžem byť užitočná, môžem zariadiť prevoz do nemocnice Columbia-Presbyterian, keď už bude stabilizovaný. Sústredila som sa na možný čoskorý prevoz do časti Columbia (John bude potrebovať postel's telemetriou, koniec koncov mohla by som previezť do Columbie aj Quintanu, v tú noc, keď ju prijali do nemocnice Beth Israel North, som si na kartičku napísala čísla pejdžerov niekoľkých lekárov z nemocnice Columbia, niektorý z nich by to celé mohol zariadiť). Vtedy sa znovu objavil sociálny pracovník a odviezol ma z radu ľudí pred pultom na vybavovanie

papierov do prázdnej miestnosti v priestoroch recepcie. „Môžete počkať tu,“ povedal. Čakala som. Bolo tam chladno, alebo možno len mne bolo chladno. Premýšľala som, koľko času prešlo, odkedy som zavolala sanitku, do príchodu záchranárov. Zdalo sa mi, že tam nebol nijaký časový interval (keď som čakala v miestnosti pri recepcii, chodila mi po rozume fráza *smietka v oku Boha*, názov sci-fi románu Larryho Nivena a Jerryho Pournelleho), ale nejaký čas prejsť musel.

V pracovni na nástenke som mala pripnuté ružové poznámkové kartičky a na jednej z nich bola informácia prepísaná z príručky *The Merck Manual*, ktorú vydáva rovnomenná farmaceutická firma, o tom, ako dlho môže mozog zostať bez prísunu kyslíka. Podobné veci som si pravidelne vypisovala, lebo sa mi zišli pri rôznych zápletkách v scenároch k filmom. V miestnosti pri recepcii sa mi vybavila v mysli tá ružová kartička: „Anoxia tkaniva, ktorá trvá viac ako štyri až šesť minút, môže viesť k ireverzibilnému poškodeniu alebo k smrti.“ Presviedčala som sa, že som si tú vetu nezapamätala správne, a vtedy sa znovu objavil sociálny pracovník. Bol s ním ešte ktosi, predstavil sa ako „lekár vášho manžela“. Nastalo ticho. „Zomrel, však?“ počula som sa, ako hovorím lekárovi. Pozrel sa na sociálneho pracovníka. „To je v poriadku,“ odvetil ten. „Je to veľmi v pohode klientka.“ Vzali ma do kóje so zatiahnutým závesom, kde ležal John, teraz už sám. Spýtali sa ma, či chcem kňaza. Odpovedala som, že áno. Prišiel a odriekal nejaké slová. Poďakovala som sa mu. Podali mi striebornú svorku a v nej spojené Johnove kreditné karty a vodičský preukaz. Potom mi odovzdali hotovosť, ktorú mal vo vrecku. A podali mi aj jeho hodinky. A jeho mobil. Odovzdali mi plastovú tašku, v ktorej je vraj jeho oblečenie. Poďakovala som sa. Sociálny pracovník sa spýtal, či pre mňa môže ešte niečo urobiť. Odpovedala som, že by ma mohol posadiť do taxíka. Urobil to a ja som sa mu poďakovala. „Máte peniaze na cestu?“ spýtal sa. Mala som, veď som v pohode klientka. Keď som vkročila do bytu a zbadala Johnovu bundu

a šál stále prehodené cez stoličku, kde ich odložil, keď vošiel dnu po našom návrate z návštevy Quintany v nemocnici Beth Israel North (červený kašmírový šál, vetrovka značky Patagonia, patríla k spoločnému oblečeniu filmového tímu filmu *Intímne detaily*², ku ktorému John napísal scenár), uvažovala som, čo by si prípadne mohla dovoliť klientka, ktorá vôbec nie je v pohode. Zrútiť sa? Vypýtať si sedatívum? Kričať?

Spomínam si, ako mi zišlo na um, že by som to celé mala prebrať s Johnom.

Neexistovalo nič, čo by som s Johnom neprebrala.

Obaja sme boli spisovatelia a pracovali sme doma, naše dni boli vyplnené hlasom toho druhého.

Nie vždy som si myslela, že má pravdu, a on si tiež nemyslel, že mám pravdu vždy ja, ale boli sme si navzájom dôverníkmi. Za žiadnych okolností sme nemali medzi sebou rozpor medzi tým, o čo nám obom išlo. Veľa ľudí považovalo za samozrejmé, že si musíme navzájom do veľkej miery „konkurovať“, keďže občas som mala lepšiu recenziu na niečo alebo väčší úspech ja, inokedy zas on, a že náš súkromný život je určite podmínovaný profesionálnou závisťou a zatrpknutosťou. Táto predstava bola v našom prípade taká vzdialená od reality, že trvanie na nej naznačovalo istý nesúlad s bežným chápaním manželstva.

Ďalšia z vecí, o ktorej sme diskutovali.

Z návratu do nášho bytu v ten večer, keď som sama prišla z Newyorskej nemocnice, si pamätám ticho.

V plastovej taške, ktorú mi dali, boli jeho menčestrové nohavice, vlnená košeľa, opasok a myslím, že už nič iné. Nohavice boli rozstrihnuté, zrejme to urobili záchranári. Košeľa bola od krvi. Opasok bol zrolovaný. Pamätám si, že mobil som mu položila na

2 *Up Close & Personal*, 1996. Podľa knihy Alanny Nash *Golden Girl: The Story of Jessica Savitch*, 1988.

pracovný stôl a zastrčila do nabíjačky. Spomínam si, ako som odopla striebornú svorku a všetko, čo v nej bolo, vložila do škatule v spálni, kde sme mali pasy, rodné listy a doklady týkajúce sa právnych služieb. Prezrela som si tú svorku a videla som, že tam mal všetky kartičky, ktoré pri sebe nosil: vodičský preukaz vydaný v štáte New York, ktorý bolo treba obnoviť po 25. marci 2004, debetnú kartu ATM, kreditnú kartu American Express, MasterCard Wells Fargo, kartičku na vstup do Metropolitného múzea, legitimáciu člena spolku spisovateľov – Writers Guild of America West (bolo práve krátko pred voľbou členov a členiek do Americkej filmovej akadémie a preukaz platil ako voľná vstupenka do kina, zrejme teda chodil na filmy a ja si to nepamätám); kartičku zdravotnej poisťovne, preukaz na vstup do metra a preukážku spoločnosti Medtronic s popisom: „Mám implantovaný kardiostimulátor Kappa 900 SR“ so sériovým číslom prístroja, telefónnym číslom lekára, ktorý mu ho voperoval, a s poznámkou „dátum implantácie: 3. júna 2003“. Pamätám si, ako som skladala dokopy hotovosť, ktorú mal vo vrecku, s hotovosťou z mojej kabelky, vyrovnávala som bankovky a dávala si obzvlášť pozor, aby som pospájala dvadsaťdolarovky s dvadsaťdolarovkami, desiatky s desiatkami, päťdolarovky a jednodolarovky s päť- a jednodolarovkami. Pamätám si, ako som si pritom pomyslela, že určite vidí, ako to celé zvládam.

Keď som ho videla v kóji za závesom na jednotke intenzívnej starostlivosti, z predného zuba mal kúsok odlomené, predpokladám, že sa to stalo pri páde, na tvári mal aj modriny. Keď som ho na druhý deň v pohrebníctve identifikovala, modriny už neboli viditeľné. Napadlo mi, že práve zamaskovanie modrín mal asi zriadenec pohrebníctva na mysli, keď na moju žiadosť, že si nepravjem balzamovanie, povedal: „V takom prípade ho len dáme do poriadku.“ Tú časť s pracovníkom pohrebníctva mám zahmlenú. Prišla som tam pevne rozhodnutá neprejavíť nijaké nepatričné

reakcie (slzy, hnev, bezmocný smiech alebo hrobové ticho), až som napokon vypla všetky reakcie. Keď mi umrela mama, zriadenec, ktorý vyzdvihol jej telo, nechal na posteli umelú ružu. Brat mi to povedal urazený do morku kostí. Bola som odhodlaná odmietnuť všetky umelé ruže. Pamätám si, že som urobila veľmi rýchle rozhodnutie ohľadom truhly. Spomínam si, že v kancelárii, kde som podpisovala papiere, boli hodiny ako u môjho starého otca a nefungovali. Johnov synovec Tony Dunne, ktorý tam bol so mnou, sa pred zriadencom zmienil, že hodiny stoja. Zriadenec akoby bol nadšený, že nám môže ozrejmiť dekoratívny prvok, vysvetlil, že hodiny nejdú už niekoľko rokov, ale že si ich tam uchovávajú ako „istý druh spomienky“ na tých, ktorí zosobňovali firmu v minulosti. Vyzeralo to, že nám tie hodiny ponúka ako istý druh poučenia. Myslela som na Quintanu. Nemusela som si pripúšťať, čo ten zriadenec hovoril, ale nedokázala som vyhodiť z hlavy verše, ktoré mi zneli v ušiach, keď som na ňu sústredene myslela: *Na dne je tvoj otec kráľ. / Aj oči mu osud skryl.*³

Osem mesiacov nato som sa spýtala správcu nášho bytového domu, či sa zachoval záznam vrátnikov z večera 30. decembra. Vedela som, že tieto záznamy sa robia, tri roky som bola predsedníčkou správnej rady nášho domu a záznamy príchodov a odchodov sa vždy považovali za veľmi dôležité. Nasledujúci deň mi poslal stránku z 30. decembra. Podľa záznamu boli v tú noc v službe na vrátnici Michael Flynn a Vasile Ionescu. Nepamätala som si to. Vasile Ionescu a John sa zvykli vo výťahu baviť malou hrou medzi exulantom z Ceaușescovho Rumunska a írskym katolíkom z Hartfordu v Connecticute, spočívala vo výmene politicky zafarbených

3 Full fathom five thy father lies. / Those are pearls that were his eyes. Pôvodné štvorveršie v angličtine: Full Fathom five thy father lies. / Of this bones are coral made / Those are pearls that were his eyes. Celé štvorveršie v slovenčine: Na dne je tvoj otec kráľ. / Kráľ sa zmenil na koral. / Aj oči mu osud skryl / perly sú z nich v ríši víl. William Shakespeare: *Búrka*. Slovenský preklad Lubomír Feldek, vydal Odeon v roku 2008.

drobných fráz, ktorými sa uznanlivo častovali. „Kde je teda ten bin Ládin?“ spýtal sa Vasile, keď John nastúpil do výťahu, pričom bolo jasné, že budú nasledovať čoraz bláznivejšie návrhy: „Mohol by byť v podkrovnom byte?“ „V mezonete?“ „Vo fitku?“ Keď som videla v zázname Vasileho meno, uvedomila som si, že si neviem vybaviť, či tú hru, keď sme vošli do domu v ten večer 30. decembra po návrate z nemocnice Beth Israel North, začal on. V zázname večera boli len dve položky, menej než zvyčajne, dokonca aj na obdobie roka, keď sa väčšina ľudí vybrala z domu na menej ponuré miesta:

POZNÁMKA: Záchranári prišli o 21.20 k pánu Dunnemu. Pána Dunnea vzali do nemocnice o 22.05.

POZNÁMKA: V osobnom výťahu A-B sa vypálila žiarovka.

Výťah A-B bol náš výťah, práve v ňom záchranári prišli o 21.20, doň aj naložili Johna (a mňa) cestou dolu do sanitky o 22.05 a tým istým výťahom som sa potom vrátila späť do nášho bytu v čase, ktorý nebol zaznamenaný. Nevšimla som si, že by v ňom nesvietila žiarovka. Neuvedomila som si ani to, že záchranári boli u nás štyridsaťpäť minút. Keď som o tom rozprávala iným, vždy som spomenula, že to bolo „pätnásť alebo dvadsať minút“. Ak sa zdržali tak dlho, znamená to, že bol ešte nažive? Túto otázku som položila jednému známemu lekárovi. „Niekedy pracujú aj takto dlho,“ odpovedal. Až po chvíli mi došlo, že na moju otázku neodpovedal.

Keď som dostala úmrtný list, bol na ňom uvedený čas smrti 30. decembra 2003 o 22.18.

Kým som odišla z nemocnice, spýtali sa ma, či udeľujem súhlas s pitvou. Povedala som, že áno. Neskôr som čítala, že pýtať sa pozostalých na udelenie súhlasu s pitvou sa v nemocniciach považuje za chúlостivé, citlivé, často sú to pre personál najošemetnejšie rutinné postupy, ktoré nasledujú po konštatovaní smrti. Samotní lekári a lekárnice v mnohých materiáloch, napríklad J. L. Katz

a R. Gardner v štúdiu *The Intern's Dilemma: The Request for Autopsy Consent*,⁴ hovoria o tom, že pri kladení podobnej otázky pociťujú nemalú úzkosť. Uvedomujú si, že pitva je zásadná pre výskum aj pre vyučovanie medicíny, ale zároveň vedia, že samotná procedúra vzbudzuje v ľuďoch prapôvodnú hrôzu. Ak by osoba, ktorá sa ma v nemocnici spýtala na súhlas s pitvou, prežívala takúto úzkosť, mohla som ju alebo jeho ušetriť: pitvu som chcela a požiadala by som o ňu aj bez opýtania, hoci som nejaké už predtým videla v rámci príprav na písanie scenárov. Veľmi presne som vedela, čo sa stane, že mu otvoria hrudník ako kuratú u mäsiara, stiahnu z tváre kožu, odvážia jednotlivé orgány. Videla som detektívov vyšetrojúcich vraždy, ktorí od priebehu pitvy odvracali oči. Ja som si ju teraz želala. Potrebovala som vedieť, ako, prečo a kedy sa to stalo. Vlastne som chcela byť pritom (iné pitvy som sledovala s Johnom, bola som mu dlžná tú jeho, on by určite bol pritom, ak by som na stole ležala ja, takto som to v tej chvíli mala zafixované), ale nedôverovala som si, že to zvládnem bez emócií, a tak som o to nepožiadala.

Ak sanitka odišla spreď nášho domu o 22.05 a smrť bola potvrdená o 22.18, tých trinásť minút medzitým zdravotníci jednoducho len zapisovali záznamy, robili byrokraciu, aby bolo isté, že sa učinilo zadosť nemocničným postupom, že sa všetko správne zaznamenalo a že bola poruke patričná osoba, ktorá napísala vyhlásenie a informovala „v pohode klientku“.

Ako som sa neskôr dozvedela, vyhlásenie znamenalo „výrok“, ako to bolo uvedené: „Vyhlásený za mŕtveho o 22.18.“

Neostávalo mi nič iné, len presvedčenie, že po celý ten čas už bol mŕtvy.

Keby som tomu neverila, musela by som si myslieť, že som ho mohla ešte zachrániť.

4 Katz, J. L. – Gardner, R.: „The Intern's Dilemma: The Request for Autopsy Consent“, In: *Psychiatry in Medicine* 3: 197 – 203, 1972.